



Ketterä kaupunki:  
kansalaisen sujuva arki ja elämisen kokeileva moninaisuus  
(DAC-konsortio)

Tilannekuvaraportti 2016

Raporttia ovat työstäneet DAC-konsortion kaikki jäsenet



Tilannekuvaraportti

## Dwellers in Agile Cities (DAC)

Hankkeen tutkimuspartnerit

Tampereen yliopisto, johtamiskorkeakoulu & Tampereen yliopisto, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö & Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy & Suomen ympäristökeskus & Tampereen teknillinen yliopisto

Tiivistelmä

Kaupunkilainen on keskeisin kaupunkikehittämisen ja muutoksen ajuri. Kaupunkilaisten erilaiset tavat elää, asua ja toimia kaupungissa asettavat muutospaineita kaupunkisuunnittelulle, infrastruktuurille, kiinteistökehittämiselle ja asuntomarkkinoille. Nykyinen asuntotuotanto, täydennysrakentaminen sekä asumisen palvelut eivät vastaa kaupunkilaisten tarpeiden ja elämäntapojen moninaisuuteen.

Kaupungistumisen tulevaisuuden suuntaa tutkittaessa tulee tutkia kaupunkilaista. Heillä on ideoita ja toiveita asumisen- ja rakennuttamisen tavoista, jaettujen työtilojen mahdollisuuksista ja kaupungissa liikkumisesta. Nämä muutokset ja tarpeiden moninaistuminen näkyvät globaalissa kaupungistumiskehityksessä ja suomalaisten asumispreferensseissä. Asuntopolitiikan ja rakentamisen instituutiot ja totut käytännöt muuttuvat hitaasti, samalla kun uudenlaiset yhteistoiminnan tavat hakevat muotoaan.

Tässä hankkeessa keskitymme kokeileviin ja ennakkoluulottomiin esimerkkitapauksiin neljässä suomalaisessa kaupungissa sekä virtuaalisiin palvelualueisiin. Tavoitteena on tuottaa uusia asumisen ja täydennysrakentamisen ratkaisuja, sekä tarkastella miten eri toimijoiden välistä

vuorovaikutusta voidaan edistää. Mallinamme väliaikaistiloihin, hybridiasumiseen ja joustavaan yhteistoimintaan perustuvaa kaupunkikehittämistä. Tarkastelemme ratkaisuja, joita älykaupungeissa pyritään edistämään ja arvioimme miten ne sopivat kaupunkilaisten arkeen. Hankkeemme nostaa esiin tuoreita kaupungistumisen edesauttamia liiketoimintamalleja tunnistamalla ruohonjuuritason innovaatioiden hyödyt. Laajan sidosryhmäverkostomme kanssa tuotamme uutta tietoa ja konsepteja asukkaiden, rakennuttajien, valmistelevien viranhaltijoiden ja poliittisten päättäjien käyttöön.



Mihin ongelmaan haemme ratkaisua?

Haluamme tunnistaa tulevaisuuden asumisen, uudenlaisten työtilojen ja liikkumisen tarpeita kaupungeissa. Tavoitteena on luoda yhteistyössä sidosryhmiemme kanssa tuoreita vuorovaikutuksen ja yhteistoiminnan malleja muun muassa taloyhtiöiden, ikäihmisten, maahanmuuttajien, viranhaltijoiden, yhdistysten, rakennusyhtiöiden, palvelutarjoajien ja kiinteistökehittäjien välille.

Näihin tarpeisiin vaikuttavat globaalit megatrendit kuten väestön keskittyminen kaupunkeihin, ikääntyminen, taloudellinen epävakaus, sosiaalinen eriarvoistuminen ja maahanmuutto, jotka ovat rantautuneet myös Suomeen (Coutard 2015; Avelino ym. 2013). Elämäntapamuutoksiin vaikuttavat myös vakituisten työtilojen väheneminen sekä työntekemisen erilaiset tavat. (esim. Houni & Ansio 2015). Pariisin ilmastopöytäkirja (2015) asettaa kaupungeille ja rakennusyhtiöille maailmanlaajuisesti hyvin konkreettisia paineita ja vaateita energiatehokkuudesta, vedenkulutuksesta, uusiutuvista energiamuodoista, liikkumismuodoista ja rakentamisen tehokkuudesta (Avelino ym. 2013).

Tutkimushankkeemme väitteet:

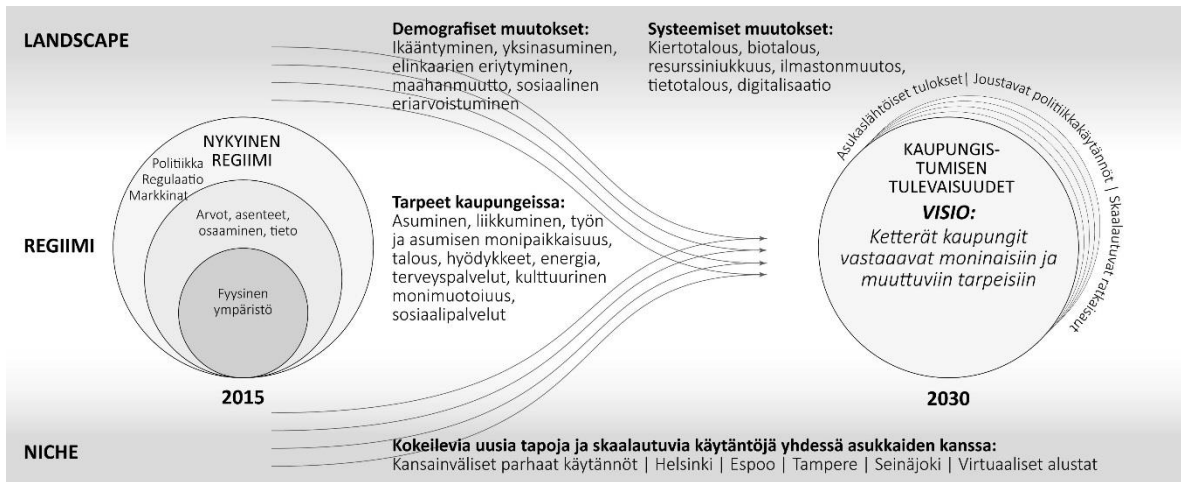
1. Asukkaat haluavat käyttää ja asua kaupungeissa moninaisin eri tavoin. Kaupungit ja

rakennuttajat eivät nykyisin vastaa asukkaiden toiveisiin ja tarpeisiin kyllin ketterästi.

2. Asukkaiden motivaatiot, tietämys ja toiminta ovat keskeisiä tavoiteltaessa kestävästä kaupunkikehitystä.
3. Uudet, kokeilevat käytännöt asukkaiden ja tärkeiden sidosryhmien kanssa auttavat muuttamaan perinteisiä suunnittelukäytäntöjä ja vastaamaan tulevaisuuden kaupunkien muuttuviin tarpeisiin.

Tällä hetkellä niin asukkaat, taloyhtiöt, kolmannen sektorin toimijat, uusia työtiloja hakevat työyhteisöt kuin rakennuttajat kohtaavat vanhentuneita toimintatapoja ja yhteydenpidon käytäntöjä, jotka eivät vastaa nykyisiin eivätkä etenkin tulevaisuuden tarpeisiin. Osa hallinnollisista prosesseista on hitaita ja jäykkiä, kun taas asukkaat ja yritykset hakevat ketteriä ja joustavia ratkaisuja. Tilanteen haastavuutta lisää, että erilaiset sosiaaliset ryhmittymät eivät asetu vakiintuneisiin toimintamalleihin ja konsepteihin. Tukea ja palveluita tarvitsevien kaupunkilaisten yhteiskunnallinen asema on palvelujärjestelmässä muodostunut kategorisoiduksi yksilöllisyydeksi. Tällä tarkoitamme sitä, että sosiaalipalveluissa ja yhteiskunnassa laajemminkin ihmisiä kohdellaan ensisijaisesti yksilöinä, joita määrittää esimerkiksi heidän etninen taustansa tai ulkopuolisuutensa työmarkkinoilta. Kategorisoitu yksilöllisyys heikentää yksittäisten ikääntyneiden ja nuorten mahdollisuuksia vastata uusilla ja ketterillä tavoilla omiin arkipäiväisiin tarpeisiinsa. Palveluketjujen katkonaisuus, eri palveluiden välisen työnjaon epäselvyys ja yhteistyön vähäisyys pilkkovat elämän erilaisiin silloihin (Romakkaniemi & Kilpeläinen 2013; Aaltonen ym. 2015; Kuusisto-Arponen 2016).

Tutkimme miten vuorovaikutus ja toimintakäytännöt eri toimijatahojen kanssa tulisi järjestää, jotta ne olisivat ketteriä ja kaupunkilaisten näkökulmasta toimivia. Nähdäksemme älykkään kaupunkikehityksen ja yhteiskunnan kaupungistumisen haaste ei ole ensisijaisesti uuden teknologian kehittämisessä. Suurimmat haasteet ovat uudenlaisten teknologisten innovaatioiden ja tuoreiden asumisen konseptien käyttöönotossa. *Miten saamme kaupungistumisen innovaatiot, ideat ja uudet toimintatavat toteutumaan siten, että ne ovat sosiaalisesti, poliittisesti sekä institutionaalisesti hyväksyttäviä ja ympäristön kannalta kestäviä?*



Kuva 1. Ketterä kaupunki -hankkeen ongelmakenttä ja tavoitteet

Urbanisaation mukanaan tuomat haasteet nähdään monimutkaisina kehityskulkuina, joihin ei ole olemassa yhtä yleispätevää ratkaisua (Rydin 2013; Bulkeley ym. 2015). Näin ollen emme pyri löytämään yhtä määritelmää ketterälle kaupungille, vaan tuottamaan useita visioita ja vaihtoehtoisia toimintatapoja toteuttamiskelpoisille ketterän kaupungin ratkaisuille.

Suomalaisessa kaupunkitutkimuksessa on vähän kokempohjaista tietoa esimerkiksi ikääntyvien kaupunkilaisten, maahanmuuttajanuorten sekä työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten kaupunkien kehittämistä koskevista ajatuksista ja tarpeista. Tutkimuksessa on tarpeen kehittää uudenlaisia tapoja tarkastella ja ratkaista sosiaalisesti monimuotoisen yhteiskunnan jäsenten hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Tarvitsemme uutta ymmärrystä asumisen erilaisista ratkaisuista, asumisen- ja rakentamisen muutostarpeista (Kuusisto-Arponen 2016; Tummers 2015; Ström-Ukkonen 2010; Wohnbund 2015), väliaikaistilojen ja etätyötilojen lisääntyvästä käytöstä (Oswalt ym. 2013), sekä yhteiskäyttöautojen ja muun taloyhtiöyhteistyön potentiaalista suomalaisissa kaupungeissa (Ramboll 2015; Laine & Leino 2013).

## Mitä kaupungistumisesta tiedetään?

Keskeisin haaste kaupungistumiskehitykselle on sen nopea vauhti (UN-Habitat & European Union 2016). Kaupungeissa asuu tätä nykyä 3 miljardia ihmistä, vuoteen 2035 mennessä 5 miljardia. Ratkaisut väestöpaineen mukanaan tuomiin erilaisiin tarpeisiin kompastuvat usein eri maiden kaavoitusta ja asumispalveluja koskeviin jäykkiin prosesseihin. Kaavoitusprosessit läntisissä maissa eivät ole ketteriä reagoimaan ihmisten akuutteihin tarpeisiin (Alvaro 2016) ja kaupunkisuunnittelua on yleisemminkin kritisoitu ihmisten arjen näkökulman unohtamisesta (Gehl

2010).

Kansainvälisesti on nostettu esiin uudenlaisen urbaanin hallintamallin (new urban governance) tarve (Swilling & Hajer 2016). Tarvitaan uusia toimintatapoja, jotka yhdistävät kaupunkien taloudellisen elinvoiman, ekologisen kestävyuden ja osallistumisen. Kaupunkien hallinnon tai asumisen rahoittamisen näkökulmista ei aina tunnisteta uusia toimijoita eikä siten myöskään toiminnan mahdollisuuksia ja laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Kaupungistumiskehityksen tutkimuksessa korostetaan ruohonjuuritason muutospolkujen, paikallisten toimijoiden ja sosiaalisten innovaatioiden merkitystä (Seyfang & Haxeltine 2012; Avelino ym. 2014). Kaupungit luovat erilaisia ympäristöjä teknologisille muutoksille, joissa paikalliset toimintatavat vaikuttavat siihen, miten menestyksekkäästi uusi teknologinen ratkaisu otetaan käyttöön (Adner & Kapoor 2015; Liedtke ym. 2013). Asukkaiden aktiivisuuden ja osaamisen saaminen käyttöön yhteisen hyvän luomiseksi on tärkeää, muttei kuitenkaan ongelmattomasti (Talen 2015, Laine & Leino 2013). Lisäksi erilaisia teknologisia ratkaisuja leimaa usein kokeiluluonteisuuden tuottama lyhytjänteisyys ja heikko jatkuvuus projektien päätyttyä (Hodson ym. 2016, Raven ym. 2016).

Kaupungit ja kaupungistuminen ovat merkittävien *sosiaalisten innovaatioiden* lähteitä ja alustoja. The Bureau of European Policy Advisors (BEPA) määrittelee sosiaalisen innovaation toimintatavaksi, joka on sekä menettelytavoiltaan että lopputulokseltaan ihmislähtöinen, ja joka tarjoaa tehokkaita tapoja ihmisten osallistamiselle edesauttaen sosiaalista muutosta. BEPA korostaa kansalaisten luovien ratkaisujen potentiaalia (emt. 2010, 7). Kaupungeissa toteutetut erilaiset yhteisasumisen, työyhteisöjen, arkkitehtuurin ja kiertotalouden kokeilut ovatkin ilmiöitä, jotka ovat vahvistuneet 2010-luvulla globaalisti. (Becker ym. 2016; Hajer 2016; Alvaro 2016; Hodson 2016).

Yksi tärkeä kaupungistumisen ja asumisen tulevaisuuksia heijasteleva tapahtuma on Venetsian arkkitehtuuribiennaali. Vuoden 2016 biennaalissa korostuivat ihmisten arkiset tarpeet<sup>1</sup>. Biennaali korosti kaupunkien tarvetta tukea ihmisten hyvinvointia eri tavoin (Gehl 2010). Tärkeinä kaupungistumisen teemoina biennaalissa näkyivät esimerkiksi *yhteisöllisyys, yhteisasuminen ja yhteistilat*. Myös muut kaupungistumisen tulevaisuutta käsitelleet viimeaikaiset näyttelyt kuten

---

<sup>1</sup> <http://archinfo.fi/venetsian-biennaali/>

Rotterdamian biennaali 2016<sup>2</sup> (Hajer 2016) sekä Amsterdamissa järjestetty FABCITY: Europe by People<sup>3</sup> -näyttely osoittavat tämän kansainvälisen suunnan selkeästi. Tulevaisuuden kaupunkiympäristöjen ja rakennusten tulee tukea kestävästä kehityksestä, suunnata yritystoimintaa kierto- ja jakamistalouteen sekä luoda kaupunkilaisille mahdollisuuksia toteuttaa yhteisöllisyyttä, jakamistalouden periaatteita ja arjen tarpeista lähtevää liiketoimintaa rakennetussa ympäristössä. Kaupunkien merkitystä tämän mahdollistajina ja uusien käytäntöjen edistäjinä korostaa myös viimeisin UN-Habitat raportti (2016).

Mikä on Ketterä kaupunki -hankkeen tuoma lisäarvo näiden ongelmien ratkaisuun?

Hanke tekee asukkaiden roolin näkyväksi haettaessa ratkaisuja edellä kuvattuihin kaupunkien ja kaupungistumisen haasteisiin. Tämä tuo uuden ulottuvuuden vallalla oleviin lähestymistapoihin, jotka ovat korostaneet suunnittelun ja teknologian merkitystä. Nostamme esiin erilaisia asukastoiminnan ulottuvuuksia ja esittelemme niitä mahdollistavia ”tukirakenteita”. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset palvelualueet, työkalut, yhteistoiminnan verkostot, tapahtumat, fyysiset tilaratkaisut, uudet toimintamallit ja politiikkasuositukset.

Tuotamme konkreettisia yhteistyön konsepteja niin tilojen väliaikaiskäyttöön, työtilojen vuokraamiseen, täydennysrakentamiseen, yhteisöasumiseen, joustavaan tilankäyttöön, palveluasumiseen kuin yhteiskäyttöautoihin ja asuntojen veden- ja energiankulutuksen hallintaan liittyen. Keskitymme sosiaalisiin innovaatioihin käytännön ratkaisuin: mitä nämä ovat ja miten ne hyödyntävät rakennuttajia, kaupunkien hallintoa, päättäjiä, talotekniikan palveluiden tarjoajia. Laadimme yhteistyössä sidosryhmien kanssa politiikkasuosituksia ketterämmistä ja 2030-luvulle yltävistä urbaanien asumisen toimintakäytännöistä. Jo nyt tiedossa on useita asumiseen ja tilojenkäyttöön liittyviä kokeiluja, joiden valtavirtaistaminen ja jatkuvuuden mahdollistaminen suomalaisessa asunto- ja kaupunkikehittämisen politiikassa tarvitsee tukea tutkimukselta.

Hankeemme tuottaa lisäarvoa erityisesti seuraavilla kaupungistumisen osa-alueilla:

1. Asukkaiden ja kaupunkilaisten tarpeet ja toiveet asumisesta ja työskentelystä kaupungeissa. **Tavoitteenamme on tuottaa** käytännössä todennettuja asukaslähtöisiä ja tarveperustaisia ratkaisuja.

---

<sup>2</sup> <http://iabr.nl/en/editie/iabr2016>

<sup>3</sup> <http://europebypeople.nl/fabcity-2/>

2. Asumisen ja elämisen tulevaisuus suhteessa sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväan kaupunkikehitykseen. **Tavoitteenamme on osoittaa**, miten joustavat tilankäytöt, jaetut palvelut, jaetut hyödykkeet ja uudet teknologiat voivat edistää haluttua kehitystä.
3. Yrityselämän ekosysteemit sosiaalisten innovaatioiden edesauttamisessa. **Tavoitteenamme on osoittaa** millä edellytyksillä uudet toimijat ja palvelut voivat syntyä ja kehittyä kiinteistömarkkinoilla.
4. Kansainvälisten kokemusten hyödyntäminen ja vastaavasti suomalaisten konseptien vienti. **Tavoitteenamme on tunnistaa** monistettavat ja skaalautuvat ratkaisut ja tehdä ne tunnetuiksi.
5. Yhdessäluomisen ja tiedontuottamisen tarpeet keskeisten toimijoiden välillä. **Tavoitteenamme on tarjota** politiikkasuosituksia asumisen, rakentamisen ja asumisen palveluja koskeviin käytäntöihin.

Hankeemme tuottaa tietoa kaupungistumisen tulevaisuudesta em. ulottuvuuksilla toimien konkreettisesti kentällä ja käytännön toimijoiden parissa. Tutkimuksen tuottama lisäarvo on siinä, että teemme toimintatutkimusta jo tiedossa olevien asumisen ja asumisen palveluiden tarpeiden ratkaisemiseksi. Haluamme nostaa esiin toimijaryhmien (poliittiset ja hallinnolliset instituutiot, kaupunkilaiset, yrityselämä) ja mittakaavojen (globaalit kehityskulut, paikalliset innovaatiot) välisiä riippuvuussuhteita ratkaisujen löytämisessä. Ketterä kaupunki tekee yhteistyötä myös muiden kaupungistumisen tulevaisuutta tutkivien Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamien hankkeiden kanssa.

Millä keinoilla konsortio tekee tämän?

Hankeemme koostuu kuudesta työpaketista (SP 1-6), jotka tekevät keskenään yhteistyötä, mutta painottavat ratkaisuisa hieman eri näkökulmia. Kaikki työpaketit toimivat kiinteässä yhteistyössä sidosryhmiemme kanssa, mikä mahdollistaa kokeilevien tapaustutkimusten toteuttamisen.

SP 1 **Tulevaisuuden kaupunki** -osahankkeessa haetaan näkemystä siihen kuinka kaupungistuminen kehittyy asukkaiden näkökulmasta ja mitkä tekijät erityisesti muovaavat tätä kehitystä. Tehtäviin kuuluvat kansainvälinen ja kansallinen vertailu tulevaisuuden kaupungistumisen trendeistä ja esimerkeistä, tulevaisuuden kaupunkien skenaarioiden luominen sekä eri vaikutusten mallintaminen.

SP2 **Sosiaalinen monimuotoisuus** -osahankkeessa tutkitaan kaupunkia haavoittuvien



asukasryhmien näkökulmasta ja heidän arkipäiväisten tarpeidensa huomioonottamista kaupunkien hallinnassa. Tarkastelemme näiden ryhmien asumiseen ja elämiseen liittyviä innovatiivisia ratkaisuja. Osahankkeen kohderyhmiä ovat muun muassa maahanmuuttajanuoret, työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret sekä hoivan tarpeessa olevat ikääntyneet. Kehitämme uusia asumiseen ja palveluihin liittyviä käytäntöjä, jotka auttavat tunnistamaan ja täyttämään haavoittuvassa asemassa olevien asukkaiden tarpeita.

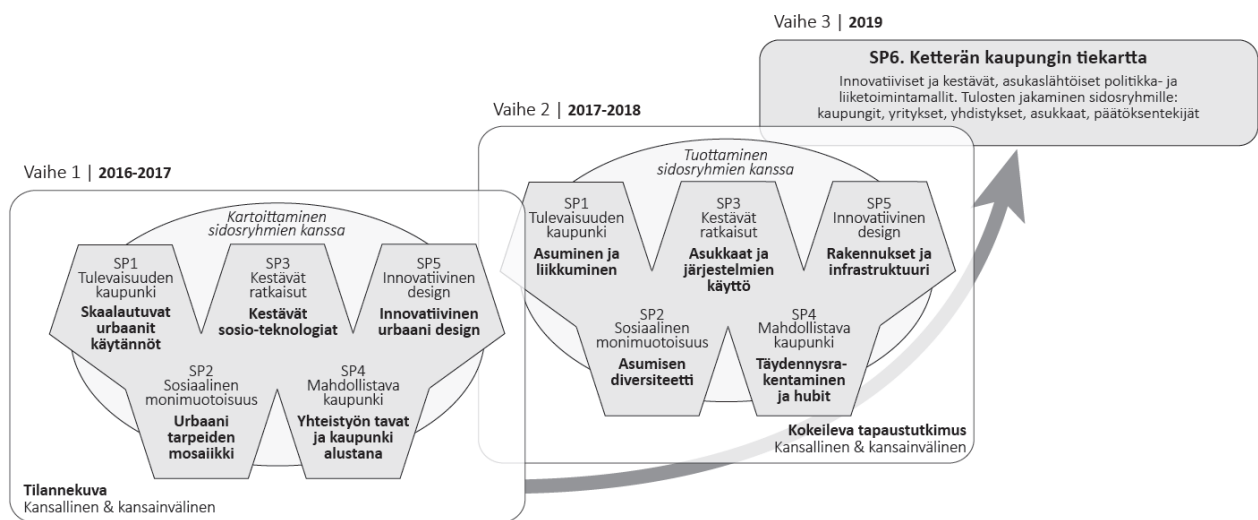
**SP3 Kestävät ratkaisut** -osahankkeessa tarkastellaan kestävän kaupungistumiskehityksen mahdollistamista selvittämällä erilaisten uusien palvelujen ja toimintamallien käyttöönottoa ja niiden toimintaa asukkaiden arkielämässä. Tarkastelemme millaisia odotuksia ja vaatimuksia tekniset järjestelmät ja ratkaisut asettavat asukkaille ja miten ihmisten jokapäiväisen toiminnan huomioiminen näitä ratkaisuja suunniteltaessa voisi edistää niiden edelleen kehittämistä ja laajempaa käyttöönottoa. Hankkeessa paneudutaan kahteen esimerkkitapaukseen: energiatehokkuuden parantamiseen asuntokohtaisten virtausmittauslaitteiden avulla ja joustavan kaupunkiliikkumisen mahdollistamiseen yhteiskäyttöautojen avulla.

**SP4 Mahdollistava kaupunki** -osahankkeessa selvitetään tapoja, joilla kaupunkien hallinnolliset käytännöt voivat edesauttaa innovatiivisia asumisen ja työskentelyn malleja. Osahanke keskittyy erityisesti asukaslähtöisiin aloitteisiin ja ruohonjuuritason kokeiluihin. Toimintatutkimuksella edesautamme yhteiskehittämistä ja toimimme sosiaalisten verkostojen voimavarojen rakentajina. Tarkastelemme esimerkkejä kaupunkien tyhjillään olevien tilojen hyödyntämisestä, täydennysrakentamisesta, ryhmärakennuttamisesta, yhteisöasumisesta ja jaetuista työtiloista. Tapaukset, joissa olemme mukana, ovat digitaalisia palvelualueita ja uusia yhteistoiminnan muotoja (Mushrooming, Hukatila ry) sekä täydennysrakentamiskohteita Tampereella (Härmälänranta, Hiedanranta, Hervanta), Helsingissä (Kalasatama, Kruununvuorenranta), Espoossa (Kera) ja Seinäjoella (keskusta-alue).

**SP5 Innovatiivinen design** -osahankkeessa tutkimuksen kohteena ovat ketterät ja joustavat, tulevaisuuden asumistarpeisiin mukautuvat asumisen kokonaisratkaisut. Mukautumiskykyisten tilaratkaisujen ohella huomioimme myös niitä hallinnollisia ja organisatorisia tekijöitä, jotka tuottavat ja ylläpitävät mukautumiskykyä. Näitä tuloksia tarkennetaan suunnittelemalla useampia erilaisia sovelluksia testattavaksi todellisissa rakentamispaikoissa. Testikohteista yksi on Tampereen Hervantaan rakennettava monisukupolvinen asuinkortteli. Muita kohteita ovat joustavat paikoitusratkaisut ja muuntelun mahdollisuudet Helsingissä sekä kohtuuhintaiset

asumisen uudet ratkaisumallit Suomessa.

**SP6 Ketterän kaupungin tiekartta.** Tutkimushankkeen lopputulos on taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä kaupunkistumisen tiekartta, joka luodaan osahankkeiden tulosten pohjalta. Tiekartta viimeistellään vuoropuhelussa eri toimijoiden kesken. Vuoropuhelussa rakennetaan ymmärrys siitä, miten kaupunkilaisten väliaikaiset tarpeet ja odottamattomat yhteiskunnalliset muutokset sekä megatrendit muuntuvat ketteriksi toimintamalleiksi ja yhteistoiminnan muodoiksi. Tiekarttaproessi toteutetaan siten, että se: 1) kasvattaa ymmärrystä uudenlaisten asumisen, rakentamisen, työssä käymisen sekä elämisen tarpeiden keskinäisriippuvuudesta, 2) tuo esiin ja edistää erilaisia kaupunkikehittämisen kokeiluja, sekä 3) edesauttaa uudenlaisten toimintamallien ja yhteistyömuotojen syntymistä asukkaiden, yritysten, viranhaltijoiden ja kaupunkikehittäjien välillä. Tiekartassa yhdistyvät ratkaisujen muunneltavuus sekä mukautuvuus. Tiekartta muotoillaan siten, että sitä voidaan käyttää erilaisissa suomalaisissa asumisen ja elämisen kehittämiskohteissa. Tiekartta kokoaa kaupunkikehittämisen liiketoimintamalleja, ketterän kaupungin politiikkasuosituksia, innovatiivisia yhteissuunnitteluun ja joukkoistamiseen perustuvia sovelluksia, yhteisöllisiä oppimisprosesseja, ruohonjuuritason kaupunkikehittämistä tukevia ratkaisuja sekä joustavien fyysisten tilaratkaisujen tuottamista.



Kuva 2. Ketterä kaupunki -hankkeen eteneminen

**Vaiheistus:** hankkeen kaikki työpaketit toimivat kolmessa vaiheessa (kuva 2): **Ensimmäisessä vaiheessa** laadimme katsauksen kansainvälisesti kiinnostavista ja Suomeen soveltuvista verrokkitapauksista yhdessä ulkomaisten tutkijakumppaneiden kanssa. Samalla alamme

yhteissuunnittelulla jäsentää kotimaisia esimerkkitapauksia ja erilaisten asukasryhmien tarpeita. **Toisessa vaiheessa** tarkastelemme asumisen, elämisen ja liikkumisen kokeilevia käytäntöjä yhdessä sidosryhmiemme kanssa. Toteutamme toimintatutkimuksena konkreettisia kokeilevia esimerkkitapauksia neljässä kaupungissa. Nämä toimivat jatkuvan ja joustavan oppimisen ympäristönä kaikille hankkeeseen osallistuville toimijoille. **Kolmas vaihe** koostaa hankkeen lopputulokset ketterän kaupungin tiekartaksi. Emme tähtää yhteen kaupunkisuunnittelun malliin, vaan tavoitteenamme on nostaa esiin urbanisaation potentiaaleja, joissa kaupunki toimii mahdollistavana alustana elämisen, työskentelyn ja asumisen erilaisille virroille.

## Lähteet

- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. (2015) Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 84.
- Adner, R. & Kapoor, R. (2015). Innovation Ecosystems and the Pace of Substitution: Re-Examining Technology S-Curves. *Strategic Management Journal*, March, n/a – n/a. doi:10.1002/smj.2363.
- Alvaro, A. (2016) Two billion more people will live in cities by 2035. This could be good – or very bad. *The Guardian* 19.10.2016. <https://www.theguardian.com/cities/2016/oct/19/two-billion-more-people-live-cities-alejandra-aravena-habitat-3> (Luettu 7.11.2016).
- Avelino, F., Wittmayer, J., Haxeltine, A., Kemp, R., O’Riordan, T., Weaver, P., Loorbach, D., & Rotmans, J. (2014). Game Changers and Transformative Social Innovation. The Case of the Economic Crisis and the New Economy. TRANSIT working paper: EU SSH2013.3.2-1 Grant agreement no: 613169.
- Becker, A., Kienbaum, L., Ring, K. & Cachola Schmal, P. (toim.) 2015. Building and Living in Communities. Ideas, Processes, Architecture. Birkhäuser, Basel.
- BEPA Bureau of European Policy Advisors (2010) Empowering people, driving change. Social innovation in the European Union. Publications office of the European Union, Luxembourg.
- Bulkeley, H., Broto V. C., Edwards G.A.S (2015) An Urban Politics of Climate Change. Experimentation and the governing of the socio-technical transitions. Routledge, London & New York.
- Coutard O, Finnveden G, Kabisch S, Kitchin R, Matos R, Nijkamp P, Pronello C, Robinson D (2015) *Urban Megatrends: Towards an European Research Agenda*. JPI Urban Europe.
- Gehl, J. (2010) *Cities for People*. Island Press, Washington.
- Hajer, M. (2016) Curators Statement. *IABR-2016: The Next Economy : 7th International Architecture Biennale Rotterdam*. IABR Publication, 14-21.
- Houni, Pia & Ansio, Heli (toim) (2015) Duunia kimpassa. Yhteisölliset työtilat Helsingissä. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Hodson, M., Burrai, E., & Barlow, C. (2016). Remaking the material fabric of the city: ‘Alternative’ low carbon spaces of transformation or continuity?. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 18, 128-146.
- Kuusisto-Arponen, A-K (2016). Perheettömiksi suojellut. Yksin tulleiden alaikäisten oikeus

- perheeseen. Teoksessa Fingerroos, O. & Tapaninen, A-M, Tiilikainen, M. (toim.). *Perheenyhdistäminen. Kuka saa perheen Suomeen, kuka ei ja miksi?* Tampere, Vastapaino, 89–109.
- Laine, M & Leino, H (2013) Strategista suunnittelua vai sirpaleista sijoittelua - täydennysrakentamisen mahdollisuudet kaupunkikeskustassa. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 41:4, 407-422.
- Liedtke, C., Baedeker, C., Hasselkuß, M., Rohn H. & Grinewitschus, V. (2015). "User-Integrated Innovation in Sustainable Living Labs: An Experimental Infrastructure for Researching and Developing Sustainable Product Service Systems." *Journal of Cleaner Production*, Special Volume: Why have "Sustainable Product-Service Systems" not been widely implemented?, 97 (June), 106–16.
- Oswalt P., Overmeyer K. & Misselwitz, P. (2013) *Urban Catalyst: The Power of Temporary Use*. DOM Publishers, Berlin.
- Ramboll (2015) *Yhteiskäyttöautojen toimintamalli Skanssissa. Turun kaupunki.* [www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//yhteiskayttoautot\\_skanssissa.pdf](http://www.turku.fi/sites/default/files/atoms/files//yhteiskayttoautot_skanssissa.pdf)
- Romakkaniemi, M. & Kilpeläinen, A. (2013) Asiakkuus terveydenhuollon sosiaalityössä: terveydenhuollon sosiaalityöntekijät asiakkaiden toimijuuden tilojen rakentajina. Teoksessa Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*. Tampere: VASTAPAINO, 244-271.
- Raven, R., Kern, F., Verhees, B. and Smith, Adrian (2016) Niche construction and empowerment through socio-political work. A meta-analysis of six low-carbon technology cases. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 18. pp. 164-180.
- Rydin, Y., Turcu, C., Guy, S. & Austin, P (2013) Mapping the coevolution of urban energy systems: pathways of change. *Environmental and Planning A*, 45(3), 634-49.
- Seyfang, G., & Haxeltine, A. (2012). Growing grassroots innovations: exploring the role of community-based initiatives in governing sustainable energy transitions. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 30(3), 381-400.
- Ström-Ukkonen, Karoliina (2010) Uusloft-asunnon tilasuunnitelma: raakatilasta asunto kolmelle kohderyhmälle. Lahden ammattikorkeakoulu. <http://publications.theseus.fi/handle/10024/13780>
- Swilling, M., & Hajer, M. (2016) The Future of the City and the Next Economy. *IABR-2016: The Next Economy : 7th International Architecture Biennale Rotterdam*. IABR Publication, 99-105.
- Talen, Emily (2015) Do-it-yourself Urbanism: A history. *Journal of planning history* 14:2, 135-148.
- Tummers, Lidewij (2015) Understanding co-housing from a planning perspective: why and How? *Urban research & Practice* 8:1, 64-78.
- UN-Habitat & European union (2016) The State of European Cities 2016: Cities leading the way to a better future. State of Cities - Regional Reports. HS/053/16E.* <http://unhabitat.org/books/the-state-of-european-cities-2016-cities-leading-the-way-to-a-better-future/#>
- Wohnbund e.V. (toim.) 2015: Europa. Gemeinsam wohnen. Europe. Co-operative Housing. Jovis, Berlin.